

Andere ouders als bron van steun

Ervaringen met het geven en ontvangen van informele sociale steun in het opvoedingsondersteuningsprogramma Buurtgezinnen.nl

Linde E. Rimmelink · Patty Leijten · Lex Veldboer

Samenvatting

Achtergrond Informele ouderlijke steun wordt gezien als kansrijke interventie voor het reduceren van opvoedstress. Er is echter weinig bekend over hoe relaties tussen ouders met en zonder opvoedstress zich ontwikkelen in opvoedingssituaties waarbij de ene partij ondersteuning geeft en de andere partij ondersteuning ontvangt. Kennis over bevorderende en belemmerende factoren kan helpen om informele ouderlijke steun verder vorm te geven.

Methoden We hebben gedurende een kwalitatief fenomenologisch onderzoek steunouders ($N=16$) en vraagouders ($N=12$) in een semigestructureerd interview gevraagd naar hun ervaringen met informele sociale steun in het informele opvoedingsondersteuningsprogramma Buurtgezinnen.nl.

Resultaten Bevorderende factoren zijn het opbouwen van vertrouwen in de startfase, het bewaren van enige sociale afstand, het erkennen van verschillen wat betreft opvoedstress, financiële mogelijkheden, opleidingsniveau en de normen en waarden die worden gehanteerd in de opvoeding. Ten slotte is het voorkómen van een grote disbalans tussen geven en nemen ook een belangrijke bevorderende factor. Belemmerende factoren zijn een gebrek aan zicht op de leefwereld van de ander, handelings- en vraagverlegenheid en ongevroegde steun.

Conclusies Verschillende factoren bevorderen het geven en ontvangen van informele sociale steun. Tevens is een aantal belemmerende ervaringen te onderscheiden, op grond waarvan aanbevelingen worden gedaan om de onderlinge relatie verder te optimaliseren.

L.E. Rimmelink, Msc. (✉) · Dr. L. Veldboer
Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
e-mail: Lerimmelink@gmail.com

L.E. Rimmelink, Msc.
Centrum voor Jeugd en Gezin, Houten, Nederland

Dr. P. Leijten
Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Kind Adolesc. <https://doi.org/10.1007/s12453-019-00214-7>

© Bohn Stafleu van Loghum is een imprint van Springer Media B.V., onderdeel van Springer Nature 2019

Trefwoorden

Buurtgezinnen.nl · informele sociale steun · ervaringen met geven en ontvangen steun

Other parents as a source of support

Experience with providing and receiving informal support in the parenting support programme Buurtgezinnen.nl

---

Abstract

Background Informal parental support is increasingly seen as a promising intervention for reducing parenting stress. A better understanding of the facilitating and inhibiting factors in the relationships between parents who provide informal support and those who receive informal support could help efforts to successfully implement informal parental support.

Methods We adopted a qualitative phenomenological research approach using semi-structured interviews with 28 parents who either provided ($N=16$) or received ($N=12$) informal support. The interviews contained questions about their experiences with the informal parenting support programme Buurtgezinnen.nl.

Results Perceived facilitating factors included building trust in the start-up phase, keeping a certain social distance and acknowledging differences in terms of socio-economic status, norms and values, or parenting stress. Last but not least, avoiding a serious imbalance in providing and receiving help is also a facilitating factor. Inhibiting factors included a lack of insight into each other's world, reluctance to reach out or ask for help, and unsolicited support.

Conclusions Several relational factors can facilitate successful informal parental support. The identified inhibiting factors led to recommendations for improving informal support programmes.

Keywords

Buurtgezinnen.nl · informal social support · experiences in providing and receiving support

---

Inleiding

Meer dan een derde van de ouders in Nederland met thuiswonende minderjarige kinderen ervaart opvoedstress (CBS 2008). Dit duidt op een groot probleem, omdat opvoedstress kan zorgen voor problemen rondom de opvoeding en ontwikkeling van kinderen (Belsky 1984; Östberg en Hagekull 2000). Het versterken van protectieve factoren, zoals informele sociale steun, kan helpen om opvoedstress te verlagen (Cohen 2004; Cohen en Wills 1985). Veel ouders schakelen zelf de nodige informele sociale steun in, maar er zijn ook laagdrempelige preventieve interventies die ouders uit dezelfde omgeving met elkaar verbinden om informele sociale steun te versterken en opvoedstress te verlichten (Budde en Schene 2004; Engbersen et al. 2008). De effectiviteit van dergelijke interventies wisselt erg

per studie en hangt mogelijk af van de onderlinge relatie tussen ouders en de wijze waarop ouders met elkaar samenwerken (Bolger et al. 2000; Thoits 2011). Deze kwalitatieve studie onderzoekt bij de interventie ‘Buurtgezinnen.nl’ de bevorderende en belemmerende factoren voor het geven en ontvangen van informele sociale steun in opvoedingssituaties. Deze kennis helpt om de relatie tussen ouders die in opvoedingssituaties sociale steun geven en ontvangen beter te begrijpen. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de factoren die sociale steun tussen gezinnen bevorderen of juist belemmeren. We bestuderen ‘Buurtgezinnen.nl’, omdat deze interventie er nadrukkelijk op is gericht om via het organiseren van informele sociale steun opvoedstress te verminderen.

Opvoedstress en informele sociale steun

Er is sprake van opvoedstress wanneer de opvoedingstaken (draaglast) meer vragen dan binnen de persoonlijke mogelijkheden (draagkracht) van ouders ligt (Crnic en Low 2002; Schreuders 2015). Opvoedstress wordt vaak veroorzaakt door een opeenstapeling van risicovolle kind-, ouder-, en omgevingsfactoren. Dit omvat bijvoorbeeld het gedrag van kinderen, de psychische en fysieke gezondheid van ouders, echtscheiding, sociaal isolement, armoede en/of problemen binnen de familie of op het werk (Corcoran en Nichols-Casebolt 2004). Informele sociale steun kan opvoedstress verlichten en hiermee de ontwikkeling van kinderen bevorderen (bijv. Cohen en Wills 1985; Geens en Vandenbroeck 2014; Lam 2016; Östberg en Hagekull 2000). Sociaal gesteunde ouders voelen zich bijgestaan in hun ouderschapsrol en voelen zich onderdeel van een netwerk (Thoits 2011). Laagdrempelige, ‘lichte’ interventies kunnen een rol spelen bij het verbinden van gezinnen met en zonder opvoedstress. Binnen dergelijke relaties kan vervolgens informele sociale steun worden gegeven of ontvangen (Engbersen et al. 2008).

Effectiviteit van interventies die informele sociale steun stimuleren

Er is eerder effectonderzoek gedaan naar interventies die informele sociale steun stimuleren, maar dit onderzoek zoomt zelden in op hoe ouders het geven en ontvangen van informele sociale steun ervaren. De resultaten die de verschillende onderzoeken noemen met betrekking tot opvoedstress zijn bovendien inconsistent. Homestart, waarbij ervaren en getrainde vrijwilligers een-op-een hulp bieden aan andere ouders, verbetert op korte termijn het welzijn en opvoedingsgedrag van de ouder (Asscher 2005; Asscher et al. 2009), maar deze effecten verdwijnen grotendeels op langere termijn (Asscher et al. 2009; Van Aar et al. 2015). Een vergelijkbare interventie, Moeders Informeren Moeders, waarbij moeders die onzeker zijn over hun opvoeding ondersteund worden door ervaren moeders, laat weinig effect zien op opvoedstress, maar wel op gevoelens van competentie van ouders (Barnet et al. 2002). Het is onduidelijk waarom vergelijkbare interventies verschillende effecten hebben, met name op opvoedstress. Bestaand onderzoek

betreft vooral effectstudies (Feeney en Collins 2015; Thoits 2011). Mogelijk kan kwalitatief onderzoek deze inconsistenties verklaren. Verschillen in resultaten kunnen mogelijk afhankelijk zijn van hoe de informele sociale steun tussen ouders is georganiseerd en hoe zij de onderlinge relatie ervaren.

Factoren die informele sociale steun bevorderen of belemmeren

Er zijn verschillende bevorderende en belemmerende factoren die impact hebben op ervaringen in het geven en ontvangen van informele sociale steun (Bolger et al. 2000; Thoits 2011). Een van de bevorderende factoren die vaak worden genoemd in de algemene literatuur is de mate van overeenkomst tussen gevers en ontvangers. Overeenkomsten in leefsituatie, zoals wat betreft opleidingsniveau, sociaaleconomische status en levenswijze, leiden in veel gevallen tot onderlinge betrokkenheid, gelijkheid, vertrouwen en mogelijk zelfs vriendschap (Simons en Johnson 1996; Asscher 2005). Cohen en Kanan (2006) onderschrijven het belang van overeenkomsten tussen ouders, omdat zij hebben gevonden dat vergelijkbare ervaringen en sociale status ten goede komen aan het onderlinge contact. Ouders die bijvoorbeeld te maken hebben (gehad) met tegenslagen kunnen anderen in een soortgelijke situatie met ervaringskennis steunen, aanmoedigen en hoop bieden (Davidson et al. 2006). De meeste empirische bevindingen benadrukken dus het belang van overeenkomsten. Een geringer aantal auteurs heeft daarentegen gevonden dat uitbreiding van het netwerk ouders met een sterk verschillende leefsituatie belangrijke voordelen biedt, zoals het uitbreiden van leerervaringen en het hebben van een rolmodel (Krause en Shaw 2000; Rook en Sorkin 2003; Bredewold et al. 2013). Deze kwestie over het belang van overeenkomsten en verschillen zullen we voor Buurtgezinnen.nl verder verkennen.

We verkennen ook de mogelijke belemmerende factoren tussen ouders, waaronder het ervaren van een *empathy gap* (Bohns en Flynn 2015) en *miscarried helping* (Fales et al. 2014). Voor ouders met verschillende achtergronden en ervaringen kan het soms lastig zijn om zich te verplaatsen in de ander en elkaars perspectief te begrijpen (d.w.z. *empathy gap*). Hierdoor kan men verbaasd zijn over elkaars keuzes, handelingen en mogelijkheden. Dit kan vervolgens weer leiden tot *miscarried helping*, omdat ouders die steun geven mogelijk onvoldoende aanvoelen waar de ander primair behoefte aan heeft. Het gaat om het bieden van goedbedoelde steun die niet aansluit op de behoeften van degene die steun krijgt (Bolger et al. 2000; Fales et al. 2014). Er is nog weinig onderzoek verricht naar *miscarried helping*, maar verwacht wordt dat het een negatief effect heeft op de relatie (Fales et al. 2014). Dit kan verklaard worden vanuit de gedachte dat hulp die niet aansluit bij de behoeften van vraagouders, het gevoel van ‘competent ouderschap’ kan ondermijnen. Volgens de zelfdeterminatietheorie zijn gevoelens van competentie, autonomie en verbondenheid nodig voor het welbevinden van ouders (Ryan en Deci 2000). Dit wil zeggen dat hulp krijgen waar ze niet om hebben gevraagd, de behoefte van ouders aan autonomie in de weg kan staan. Het is daarom belangrijk oog te hebben voor *miscarried helping* en de gevolgen ervan. Ten slotte kunnen ou-

ders die steun ontvangen en weinig terug kunnen doen voor de ander gevoelens van schaamte of afhankelijkheid ervaren, waardoor de relatie mogelijk ongemakkelijker aanvoelt. Deze ongemakkelijkheid kan ervoor zorgen dat ‘ontvangende’, maar ook ‘gevende’ partijen gevoelens van vraag- en handelingsverlegenheid ervaren (vgl. Linders 2010). Op basis van de algemene lijn in de literatuur over informele sociale steun in brede zin veronderstellen we dat ook bij Buurtgezinnen.nl sociale gelijkenis van achtergrondkenmerken de onderlinge steun vergemakkelijkt en misverstanden voorkomt. Bovengenoemde onderzoeken gaan echter nauwelijks over het geven en ontvangen van informele steun in opvoedingssituaties, waar deze studie daarentegen wel op gericht is.

Het huidige onderzoek

Deze studie onderzoekt de bevorderende en belemmerende factoren voor de relaties tussen ouders die informele steun geven of ontvangen binnen het programma Buurtgezinnen.nl. Buurtgezinnen.nl is een in 2015 ontwikkelde interventie waarbij professionele coördinatoren steunbehoevende ouders koppelen aan ouders die steun willen bieden. Deze nieuwe interventie leent zich goed voor het onderzoeken van relaties tussen ouders, omdat er nog weinig kennis is wat bevorderend en belemmerend werkt in relaties binnen een informeel opvoedingsondersteuningsprogramma. Buurtgezinnen.nl krijgt een steeds prominentere plek in gemeenten (inmiddels 40 gemeenten in Nederland), waardoor de urgentie toeneemt om te onderzoeken hoe de interventie wordt ervaren. De onderzoeksvragen van deze studie zijn: (1) Wat zijn ervaringen van ouders met het geven en ontvangen van informele steun rondom de opvoeding?; (2) Welke bevorderende ervaringen hebben ouders in het geven en ontvangen van informele steun?; (3) Welke belemmerende ervaringen hebben ouders in het geven en ontvangen van informele steun? Op basis van de literatuur wordt verwacht dat de eerdergenoemde bevorderende factoren (o.a. overeenkomsten in leefsituatie) en belemmerende factoren (o.a. een *empathy gap*) invloed kunnen hebben op informele sociale steun binnen de interventie Buurtgezinnen.nl.

Methoden

Design

Dit onderzoek betreft een kwalitatieve fenomenologische studie waarbij gebruikgemaakt wordt van de methode *Interpretative Phenomenological Analysis* (IPA; Smith et al. 2013). Dit is een kwalitatieve methode die inzicht biedt in de ervaringen van een persoon in een bepaalde context, om op die manier een bepaald fenomeen te begrijpen. Het gebruik van semigestructureerde interviews biedt de mogelijkheid om door te vragen over wat voor ouders bevorderende en belemmerende factoren zijn in het geven en ontvangen van informele sociale steun.

Procedure

Er is gebruikgemaakt van een selecte steekproef (Bryman 2012), waarbij steun- en vraagouders geselecteerd werden die minimaal twee maanden ervaring hadden opgedaan met elkaar, om zo een duidelijk beeld te krijgen wat bevorderende en belemmerende factoren zijn in de samenwerking. Allereerst werden steunouders geworven, en van de steunouders die wilden deelnemen (48% van de benaderde ouders) werden de vraagouders benaderd. Van de benaderde vraagouders nam 86% deel. Steun- en vraagouders werden onafhankelijk van elkaar geïnterviewd, zodat zij hun ervaringen openlijk konden delen. Voorafgaand aan het interview ondertekenden ouders een formulier voor informed consent met informatie over de vertrouwelijkheid en vrijwilligheid van het onderzoek. Deze procedure is goedgekeurd door de Facultaire Commissie Ethiek van de Faculteit Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.

Deelnemers

Deelnemers waren 16 ouders die steun geven (hierna: steunouders) en 12 ouders die steun vragen (hierna: vraagouders) uit drie gemeenten in Noord-Holland, namelijk Amsterdam-Zuid (12), Zaanstad (11) en Ouder-Amstel (5). Er waren tien aan elkaar gekoppelde steunouders en vraagouders, twee keer twee steunouders die samen één vraagouder ondersteunden en twee steunouders waarvan de vraagouders niet deelnamen. Er vonden 25 interviews individueel plaats en drie interviews met beide partners. Drie interviews met vraagouders werden in het Engels gehouden, omdat deze drie ouders de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersten. Zowel deze ouders als de onderzoeker beheersten de Engelse taal goed.

Tabel 1 Demografische gegevens steun- en vraagouders

variabele	steunouders ($n = 16$)	vraagouders ($n = 12$)
eenoudergezinnen	19%	67%
gezinnen met 1 kind	19%	58%
gezinnen met ≥ 2 kinderen	75%	42%
niet geboren in NL	0%	33%
hoogopgeleid ^a	88%	58%
<i>leeftijd ouders</i>		
M (SD)	45 (8,18)	43 (6,75)
spreiding	35–70	31–51
<i>leeftijd kinderen</i>		
M (SD)	9 (5,10)	10 (3,50)
spreiding	2–19	1–17

M gemiddelde, SD standaarddeviatie.

^ahoogopgeleid betekent ten minste een afgeronde bachelor of master op hbo/wo-niveau van ten minste één ouder (CBS, z.j.).

Tabel 1 geeft de belangrijkste achtergrondgegevens van de steun- en vraagouders weer. De periode dat deelnemende ouders al contact met elkaar hadden lag tussen de twee en zeventien maanden ($M=7,3$). Eén koppel had recentelijk de samenwerking beëindigd. Waar steunouders vaker hoogopgeleid waren, was er bij vraagouders zowel sprake van hoog- als laagopgeleide ouders. De frequentie van de geboden steun was zeer uiteenlopend, van één weekend per maand tot drie dagen per week. De kern van de geboden steun was doorgaans het opvangen van het kind. Bij vijf koppels ondernamen gezinnen ook gezamenlijk activiteiten. In de praktijk werd regelmatig extra steun geboden, zoals het kind een extra dag(deel) opvangen. De reden voor vraagouders met opvoedstress om Buurtgezinnen.nl in te schakelen was divers, zoals overbelasting, zorgen rondom de ontwikkeling van kinderen, (mentale) gezondheidsproblemen bij kinderen of ouder, sociaal isolement en/of integratie in de Nederlandse cultuur. Vier van de vraagouders zijn niet in Nederland geboren.

Onderwerpen semigestructureerde interviews en analyse

De semigestructureerde interviews duurden gemiddeld 55 minuten (range 36–90 minuten). In semigestructureerde interviews liggen de onderwerpen en de volgorde vast, maar er is vrijheid om door te vragen naar details en voorbeelden omtrent betekenisvolle ervaringen (Bryman 2012). De onderwerpen waren voor steun- en vraagouders dezelfde: (1) Steun geven/ontvangen, waarin gevraagd werd naar de frequentie van het contact, wat ouders ervan vinden om steun te geven/ontvangen. Ook werd gevraagd naar hoe wederkerigheid wordt vormgegeven; (2) Bevorderende factoren, waar gevraagd werd naar wat goed gaat; (3) Belemmerende factoren, waar gevraagd werd naar wat ouders als lastig ervaren. Zowel bij onderwerp 2 als 3 werd gevraagd naar voorbeelden. Transcripten van de interviews zijn geanalyseerd in MAXQDA.12, analysesoftware voor kwalitatieve data, volgens de zes analysestappen van IPA (Smith et al. 2013): 1. Audio-opnamen beluisteren; 2. Interpretaties en opmerkingen noteren; 3. Thematiseren interpretaties en opmerkingen; 4. Clusteren van thema's en subthema's; 5. Herhalen stap 1 t/m 4 voor alle interviews; 6. Beschrijven overkoepelende thema's voor alle interviews. Er is geen gebruikgemaakt van een volledig a-priori-coderingsschema. Wel is aan de hand van de drie deelvragen een structuur gevormd, waarbinnen de interviewonderwerpen gecreëerd zijn.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek werd versterkt door ondersteuning van een onderzoeksgroep, waarbij regelmatig overlegd werd en de data deels gezamenlijk geïnterpreteerd werden. Dit vergrootte de objectiviteit. Daarnaast werd gebruikgemaakt van een relatief grote groep respondenten ($N=28$), waarbij sprake was van saturatie (verzadiging van de resultaten).

Tabel 2 Systematische weergave belangrijkste resultaten

bevorderende factoren	belemmerende factoren
<ul style="list-style-type: none"> – elkaar leren kennen en vertrouwen opbouwen – erkennen van verschil in situatie (zowel in rolverdeling als in opvoedstress, financiële mogelijkheden, opleidingsniveau en de normen en waarden die worden gehanteerd in de opvoeding) – afstand bewaren 	<ul style="list-style-type: none"> – te groot verschil in gedrag: grote kloof tussen geven en ontvangen – gebrekkig zicht op de leefwereld – handelings- en vraagverlegenheid – ongevraagde steun – weinig contact – taalbarrière

Resultaten

Tabel 2 geeft de belangrijkste resultaten van deze studie weer. Bij het rapporteren over de algemene ervaringen, de bevorderende factoren en de belemmerende factoren zijn de persoonlijke gegevens van deelnemers gefingeerd. Wanneer de ervaringen van steun- en vraagouders verschillend zijn, worden deze apart beschreven.

Algemene ervaringen van steun- en vraagouders met het geven en ontvangen van informele sociale steun rondom de opvoeding

In het algemeen ervaren steun- en vraagouders een positieve impact van informele sociale steun, zowel voor de vraagouders (en steunouders) zelf, als voor het kind.

Betrokkenheid bij de opvoeding

De meerderheid van de vraagouders ervaart het als prettig dat een andere ouder betrokkenheid toont bij de opvoeding en ontwikkeling van de kinderen. De steunouder lijkt in veel gevallen regelmatig mee te denken over lastige situaties waar de vraagouder tegen aanloopt. Er worden echter relatief weinig expliciete vragen rondom de opvoeding gesteld. De meeste vraagouders lijken vooral impliciet te leren, door de steunouder te observeren. Een vraagouder: *‘Ik zie hoe ze met kinderen omgaat. Heel geduldig en heel duidelijk. Dus heel erg duidelijk grenzen geeft en regels, en structuur. [...] en dan is het gewoon interessant om te zien hoe andere mensen dat doen.’*

Verrijkend voor het gezin

Ongeveer de helft van de steun- en vraagouders geeft aan het inspirerend en verrijkend te vinden om in contact te zijn met een gezin buiten de eigen sociale kring. Het biedt een kijkje in een wereld waarin de opvoeding, levensstandaard en/of cultuur anders is. Een steunouder: *‘Ik vind het goed voor mijn kinderen om maatschappelijk betrokken te zijn en [...] een goed voorbeeld voor mijn kinderen dat als je iets over hebt, dat je dat deelt, [...] dat je een bijdrage levert aan de wereld*

om je heen en het welbevinden van andere mensen.' Ook vinden sommige steunouders het zinvol om met de vraagouder ervaringen uit te wisselen, om zo begrip te krijgen voor elkaars situatie en het perspectief van de vraagouder te vergroten. Tot slot wordt de diversiteit in vrijwel alle multiculturele koppels als waardevol ervaren. Deze vraagouders geven aan dat zowel zichzelf als hun kind leren van een andere cultuur.

Kinderen profiteren van een stimulerende en ontspannen omgeving

Vraagouders vinden dat het een meerwaarde heeft dat het kind regelmatig in een ontspannen en stimulerende omgeving is. De meerderheid van deze ouders geeft aan het positief te vinden dat kinderen meegaan in de structuur van het steungezin en extra aandacht krijgen. Een vraagouder: *'Dat Kim ook echt gezien is. Dat is de aandacht die ik haar soms helemaal niet kan geven omdat ik helemaal op ben.'* Ook noemt de meerderheid van de ouders het een meerwaarde dat kinderen gestimuleerd worden in sociaal-emotionele en schoolse vaardigheden, zoals een gesprek voeren, een boek lezen of huiswerk maken.

Bevorderende factoren

Erkennen van het verschil in opvoedstress en achtergrondkenmerken

Veel ouders zien het als bevorderend om verschillen in de leefsituatie te erkennen. Meer dan de helft van de steunouders ziet de relatie niet als vriendschap. Hierin speelt mogelijk mee dat ouders verschillen ervaren in bijvoorbeeld opvoedstress, financiële mogelijkheden, opleidingsniveau en de normen en waarden die worden gehanteerd in de opvoeding. Ze benoemen dit anders-zijn vrij expliciet in de gesprekken: *'Ja, waarom gelijkwaardig? [...] dat is meer een gevoel, [...] ze heeft geen kritische blik. Er zijn eigenlijk wel een paar dingen waarin we eigenlijk helemaal niet zo gelijkwaardig zijn.'* Deze erkenning van verschillen blijkt belangrijk. Er wordt bijvoorbeeld vaak onderschreven dat de een beter kan omgaan met opvoedstress dan de ander.

Afstand bewaren en voorkomen van een te grote disbalans tussen geven en nemen

Een kwart van de steunouders ervaart het als bevorderend om nadrukkelijk terughoudend te zijn in het bieden van directe steun aan de vraagouder(s) en zich te beperken tot het opvangen van het kind. Het zijn echter vooral vraagouders die graag afstand willen bewaren. Het bespreken van eigen persoonlijke problemen of het vragen om opvoedadviezen zou volgens de helft van de vraagouders kunnen leiden tot afhankelijkheidsgevoelens. Er is angst voor een ongemakkelijk aanvoelende disbalans tussen geven en nemen en daarom houden vraagouders soms afstand. Een vraagouder zegt nadrukkelijk dat een intensivering van de relatie

ten koste zou kunnen gaan van het gevoel van onafhankelijkheid en competentie: *‘Omdat ik het heel jammer zou vinden als het contact wat er nu is, die gelijkwaardigheid, dat die zou veranderen in dat ik mij kleiner zou voelen. [...] ik weet van mijzelf dat als ik dan te veel daaronder ga zitten en adviezen ga vragen, dat ik dan uit mijn eigen kracht als moeder ga.’* Vraagouders willen een te scheve verhouding voorkomen en willen waar mogelijk iets terugdoen voor de steunouder, ook al is dat maar iets kleins als het uitnodigen voor een etentje of een cadeautje geven. Zowel steun- als vraagouders willen de balans tussen geven en nemen niet te scheef laten worden.

Elkaar leren kennen en vertrouwen opbouwen in de eerste fase

De meerderheid van de ouders ziet het als bevorderend om de tijd te nemen om elkaar te leren kennen, zodat het wederzijds vertrouwen groeit. Koppels die langer samenwerken (vanaf ± 6 maanden) geven over het algemeen aan dat ze een groei zien in de relatie qua vertrouwen, verwachtingen en openheid bij bijvoorbeeld het stellen van vragen. Als er eenmaal veel contact is, leidt dit tot beter zicht op elkaars belevingswereld.

Ondersteuning door de coördinator

De meerderheid van de ouders ziet de ondersteuning van de coördinator als bevorderend voor het onderlinge contact. De meeste ouders ervaren onder andere de koppeling via oproepjes, het aantal contactmomenten met de coördinator en het screenen van de steungezinnen (o.a. verklaring omtrent het gedrag) als bevorderend. Coördinatoren zijn volgens ouders goed in het koppelen van gezinnen, aanvoelen van situaties, stellen van vragen en het benaderen van gezinnen zonder oordeel.

Belemmerende factoren

Het ervaren van een kloof tussen geven en ontvangen

Er is bij de meeste koppels een kloof tussen enerzijds het aanbieden van steun en anderzijds daarop ingaan. Meer dan de helft van de steunouders vindt het enerzijds lastig dat de vraagouder nauwelijks gebruikmaakt van de extra aangeboden steun (bijv. extra opvangen van het kind) of weinig vragen stelt indien zij extra steun behoeft. Aan de andere kant willen de meeste steunouders zich niet opdringen aan de vraagouder: *‘Nou, ja het enige wat ik dus denk is dat Harold wat meer zou kunnen vragen. Maar ja, nogmaals wil ik hem ook in zijn waarde laten en ga ik me niet opdringen.’*

De helft van de vraagouders vindt het lastig om in te gaan op het extra aanbod van steunouders. Zij hebben hiervoor verschillende redenen: (1) zich bezwaard voelen; (2) een ervaren disbalans tussen geven en nemen; (3) de overtuiging zelf

verantwoordelijkheid te moeten nemen. Sommige ouders voelen zich bezwaard of ervaren een disbalans tussen geven en nemen wanneer zij te veel vragen. Vraagouders die niet in Nederland geboren zijn (een derde van het totaal) hebben vaker culturele beweegredenen om geen extra hulp aan te nemen of te vragen. Zij geven aan gewend te zijn om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor het zoeken naar een oplossing: *'It's only to talk, not to help me. She say: "Ah I can help you." But I say: "No I will try to do it by myself."*

Weinig contact

De helft van de steunouders geeft aan dat het contact met de vraagouder soms afstandelijk is en vooral plaatsvindt omtrent de gemaakte afspraken. Sommigen ervaren te weinig contactmomenten met de vraagouder: *'Dat je wat meer overleg hebt. Het hoeft niet lang te zijn hoor, het kan een kopje koffie zijn [...] Misschien dat dat wel geholpen had in het begin om [...] dat ongemakkelijke er een beetje uit te halen.'* Dit kan maken dat sommigen niet of nauwelijks zicht hebben op de belevingswereld van de ander. Hoewel veel ouders aangeven dat dit geen consequenties heeft voor de relatie, zijn sommigen van mening dat zicht op de belevingswereld van de ander kan bijdragen aan een persoonlijker band.

Tekort aan afstemming omtrent contactmomenten

Een minderheid van de ouders ervaart belemmerende kwesties rondom de contactmomenten. Zo ervaren ouders soms momenten van onduidelijkheid in de communicatie, zoals het geven van late reacties en verwarring of een afspraak doorgaat en hoe laat het kind gehaald of gebracht wordt. Er is soms onduidelijkheid over wie het initiatief neemt en wat de daadwerkelijke behoefte van de vraagouder is, voornamelijk bij koppels die geen vaste afspraken hebben. De vraag voor sommige steunouders is of zij de behoefte van de vraagouder voldoende vervullen. Ook vindt een enkeling de afspraken te kort, dat er te weinig afspraken plaatsvinden of dat er te weinig continuïteit is. Tot slot woont één koppel ver uit elkaar, wat zij zien als een belemmering.

Taalbarrière

Vrijwel alle koppels die multicultureel zijn, ervaren de taal als belemmering voor het contact. Het verschil in taal kan ertoe leiden dat steunouders vraagouders aanmoedigen om Nederlandse les te volgen. Waar een klein deel van de steunouders ervaart dat de vraagouder hier niet op ingaat, geven vraagouders aan er op dit moment geen ruimte voor te voelen: *'Because she did put an effort in it, and I'm still not there. So I guess, that might be a bit of downside for her, because she did the effort, she's putting me in the effort. It will come [...], so I'm a bit busy in my mind with other things at the moment.'*

Overige belemmerende ervaringen: dilemma's

Een minderheid van de ouders stuit op een tweetal dilemma's. Specifiek gaat het om (1) het ervaren van machteloosheid door steunouders en (2) en de vraag of steunouders materiële steun mogen bieden. Bijna de helft van de steunouders heeft de indruk dat de thuissituatie van het vraaggezin stressvol is en denkt dat het vraaggezin niet stimulerend genoeg is voor de ontwikkeling van kinderen. Een steunouder: *'Ik vond het ook heel moeilijk, omdat je hem dan een paar dagen hebt gehad en dan heb je het heel fijn en gezellig gehad. En breng je hem terug en dan zie je eigenlijk waar je hem naar terug brengt. [...] En dat voelt gewoon niet goed om een kind dan daar achter te laten op dat moment.'* Enkele steunouders willen dit onderwerp bespreekbaar maken, maar weten niet of dat gepast is of weten geen geschikte manier. Sommigen wachten af tot de vraagouder persoonlijke problemen zelf bespreekbaar maakt.

Verder signaleert een kwart van de steunouders dat er behoefte is aan kleding of andere spullen voor het kind uit het vraaggezin. Steunouders zijn dan geneigd tot het bieden van materiële steun omdat ze een positief zelfbeeld en de ontwikkeling van het kind willen bevorderen, of om te voldoen aan hun eigen normen en waarden (bijv. schone kleding dragen). De steunouders willen de vraagouder echter niet beledigen en geen moeilijkheden in de relatie veroorzaken. In situaties waar steunouders kinderen kleding geven, voelen vraagouders (25%) zich aan de ene kant bezwaard, want zij hebben geen behoefte aan materiële steun van de steunouder. Een vraagouder: *'Nou ze gingen dus iets kopen, ja dat vind ik dus wel iets moeilijks. Want dan komt ze met iets gekochts terug. En dat heb ik ook wel meteen ter sprake gebracht en dan zegt ze: "Nee, daar mag je niks over zeggen" [...]. Alsof het niet helemaal goed genoeg is zeg maar.'* Aan de andere kant zijn zij de steunouder dankbaar en beseffen zij dat het goed kan zijn voor het kind.

Discussie

Door deze studie is meer inzicht verkregen in bevorderende en belemmerende factoren voor de relatie tussen ouders die informele steun ontvangen en ouders die informele steun geven binnen het opvoedingsondersteuningsprogramma Buurtgezinnen.nl. Aan de ouders is in interviews gevraagd hoe zij het vinden om steun te geven of te ontvangen en welke bevorderende en belemmerende ervaringen zij hebben.

Alle deelnemende ouders vinden de samenwerking met een ander gezin verrijkend en van meerwaarde voor de ontwikkeling van hun kinderen. Met name voor vraagouders biedt het een andere kijk op de opvoeding. Volgens steun- en vraagouders heeft het daarnaast voor kinderen van vraagouders meerwaarde om zich in een veilige en ontspannende omgeving te begeven, waarin zij gestimuleerd worden in hun ontwikkeling.

Een opmerkelijke bevinding is dat het bevorderend kan zijn om de verschillen in situatie en rolverdeling (steun geven versus steun ontvangen) te erkennen. De

uitkomst dat het erkennen van verschillen in *achtergrondkenmerken of situaties* een bevorderende factor is, komt niet overeen met wat werd verwacht op basis van eerdere bevindingen. De verwachting was juist dat overeenkomsten in situatie als bevorderend en verschillen overwegend als belemmerend zouden worden ervaren in de relatie. Een mogelijke verklaring voor dit onverwachte resultaat is dat veel studies naar peer-support Amerikaans zijn. In de V.S. zijn de sociale afstanden tussen groepen vaak veel groter – en dus moeilijker te overbruggen – dan in Europa. Bij een te grote disbalans (bijvoorbeeld een grote kloof tussen geven en ontvangen) ontstaat er onderlinge ongemakkelijkheid. In zulke gevallen lijkt er al snel sprake van *empathy gaps* (Bohns en Flynn 2015), waarbij goedbedoelde steun niet wordt begrepen of gewenst. Dit kan gepaard gaan met gevoelens van incompetentie, beperkte autonomie, afhankelijkheid en schaamte. Steunouders kunnen dit gedrag van de vraagouder (bijv. geen steun vragen) verkeerd interpreteren doordat zij denken dat de vraagouder geen behoefte heeft aan (extra) steun. In andere gevallen lijkt er eerder sprake van schurende ‘gevoelsregels’ (*feeling rules*, Hoschild 1979), bijvoorbeeld doordat vraagouders in hun opvoeding of cultuur geleerd hebben problemen zelf op te lossen waardoor het lastig kan zijn om steun te aanvaarden. Al met al kunnen verschillen in situatie, opvoeding of cultuur dus een belemmerende factor zijn, maar juist het erkennen van deze verschillen blijkt een bevorderende factor.

De balans tussen geven en nemen hoeft dus niet heel strikt gelijkwaardig te zijn, maar het verschil moet wel binnen bepaalde grenzen blijven. Iets soortgelijks geldt voor het bestaan van een balans tussen afstand en nabijheid. Een zekere mate van betrokkenheid (nabijheid, meelevendheid, begrip tonen en beschikbaarheid) lijkt goed, maar té veel emotionele betrokkenheid kan leiden tot verlies van gevoelens van competentie en autonomie van de vraagouder (Schmitz 2001; Van Tilburg 1985) en bezorgde gevoelens bij de steunouder (Bohns en Flynn 2015). Naarmate de verschillen tussen ouders (wat betreft opvoedstress, financiële mogelijkheden, opleidingsniveau en de normen en waarden die worden gehanteerd in de opvoeding) groter zijn, blijkt het bewaren van afstand positief.

Tot slot lijkt een aantal relationele en praktische voorwaarden van belang voor de onderlinge relatie. De relationele voorwaarden zijn het opbouwen van wederzijds vertrouwen, erkennen van verschillen, betrokkenheid bij en kennis van elkaars situatie, uitspreken van verwachtingen, en duidelijke en transparante communicatie. De praktische voorwaarden zijn een duidelijk omschreven vraag, frequent contact tussen ouders, continuïteit van afspraken, een kleine geografische afstand en – ondanks de sociale verschillen in achtergrondkenmerken – een zekere mate van wederkerigheid in de relatie. Deze voorwaarden komen grotendeels overeen met die van d’Abbs (in Van Tilburg 1985, p. 44). De genoemde voorwaarden en de rol van de coördinator blijken essentieel voor de kwaliteit van de relatie, want het ontbreken van de voorwaarden zou een belemmering kunnen vormen voor het geven en ontvangen van informele sociale steun (bijv. Budde en Schene 2004; Feeney en Collins 2015; Linders 2010).

Sterke kanten en beperkingen

Onderzoek naar de ervaringen van steun- en vraagouders in het geven en ontvangen van informele sociale steun in opvoedingssituaties is schaars. Veel onderzoeken gaan over de effectiviteit van interventies voor kinderen en minder over de persoonlijke ervaringen, opvattingen en betekenisgeving van deelnemende ouders. Door middel van semigestructureerde interviews kwamen de eigen ervaringen van ouders naar boven (Bryman 2012). Dat de interviews thuis zijn afgenomen vergroot verder de ecologische validiteit van het onderzoek, omdat respondenten zich op hun gemak voelden doordat ze zich in een vertrouwde omgeving bevonden. Tot slot hebben we een gevarieerde groep steun- en vraagouders geïnterviewd (bijv. qua sociaaleconomische status, opleidingsniveau, gezinssamenstelling, wonend in stad of dorp). Dit vergroot de diversiteit en representativiteit van de resultaten (Bryman 2012).

Een eerste beperking is dat veel koppels nog maar kort in contact waren met elkaar, waardoor zij relatief weinig voorbeelden konden geven of (nog) geen belemmerende ervaringen hadden gehad. Ten tweede zijn alleen ouders geïncludeerd die deelnemen aan het programma Buurtgezinnen.nl. Het is onbekend in hoeverre de resultaten te generaliseren zijn naar andere opvoedingsondersteuningsprogramma's die informele sociale steun bevorderen. Tot slot zijn de data niet geanalyseerd per koppel. We weten daardoor niet in hoeverre steun- en vraagouders die met elkaar samenwerkten doorgaans dezelfde ervaringen hebben. Voor vervolgonderzoek is het interessant om de mate van congruentie in uitspraken per koppel (steun- en vraagouder) te onderzoeken.

Aanbevelingen

Longitudinaal onderzoek, zowel kwalitatief als kwantitatief, naar de veranderingen in de onderlinge relatie kan meer inzicht bieden in de factoren die een rol spelen in de relatie tussen steun- en vraagouders. Hierbij valt te denken aan veranderingen in ervaren nabijheid en vraag- en handelingsverlegenheid, en welke factoren van invloed zijn op deze veranderingen. Ook veranderingen in bijvoorbeeld opvoedstress, competentiegevoelens en de ouder-kindrelatie kunnen meegenomen worden.

Bij interventies als Buurtgezinnen.nl is het aan te raden om bij de begeleiding van steun- en vraagouders een aantal belangrijke thema's onder de aandacht te brengen. Ten eerste zouden coördinatoren het bieden van ongevraagde steun en vraag- en handelingsverlegenheid bij vraagouders bespreekbaar kunnen maken, zodat ouders van zichzelf en van elkaar weten in welke mate die spelen. Dit besef kan mogelijk helpen om vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen. Ook kan het aansturen op een minimale wederkerigheid mogelijk helpen om gevoelens van ongelijkheid in rolverdeling te verminderen. De vraag aan vraagouders (bij intake) wat zij terug zouden kunnen doen voor een steunouder, kan wellicht helpen om ongemakkelijkheid en vraagverlegenheid die zij soms ervaren ten opzichte van de 'gevende' steunouder te reduceren. Daarnaast helpt het mogelijk om het bieden van

materiële steun af te stemmen. Wanneer beide ouders hierover hun ideeën delen, kan *miscarried helping* worden voorkomen. Tot slot is het aanbieden van meer begeleiding voor sommige steunouders mogelijk gepast. Zij ervaren namelijk een aantal dilemma's, zoals gevoelens van machteloosheid en twijfels over het bieden van materiële steun. Ervaringen uitwisselen met andere steunouders kan ouders mogelijk helpen om te gaan met deze dilemma's.

Conclusie

Ouders die deelnemen aan Buurtgezinnen.nl hebben positieve ervaringen met het geven en ontvangen van informele sociale steun. Ze ervaren hun relaties als verrijkend, omdat het ervaren van een andere gezinssituatie leerzaam en inspirerend kan zijn. Wel is van belang dat de relatie voldoet aan een aantal relationele en praktische voorwaarden, zoals het erkennen van verschillen in situatie, bijvoorbeeld wat betreft opvoedstress, financiële mogelijkheden, opleidingsniveau en de normen en waarden. Tegelijkertijd gaat het ook om het vinden van een balans tussen afstand en nabijheid, en een minimale balans tussen geven en nemen. Het is voor ouders niet belemmerend om verschillende sociaaleconomische posities te hebben, zolang er in de ruilrelatie maar een minimale vorm van gelijk oversteken zit. Zo kunnen ongemakkelijkheden en misverstanden worden gereduceerd. Kortom: een verschil in situatie en achtergrondkenmerken is (contrair aan de verwachtingen) een bevorderende factor in de onderlinge relaties bij Buurtgezinnen.nl, mits deze erkend worden. Te grote *verschillen in het gedrag* van geven en nemen zijn – conform de verwachtingen – een belemmerende factor.

Literatuur

- Aar, J. V. van, Asscher, J.J., Zijlstra, B. J.H., Deković, M., & Hoffenaar, P.J. (2015). Changes in parenting and child behavior after the home-start family support program: a 10 year follow-up. *Children and Youth Services Review*, 53, 166–175. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.03.029>.
- Asscher, J.J. (2005). *Parenting support in community settings. Parental needs and effectiveness of the Home-Start Program*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., Hermanns, J., & Akker, A.L. van den (2009). De betekenis van veranderingen in gezinnen die hebben deelgenomen aan het Home-Start programma en voorspellers van deze veranderingen. *Pedagogiek*, 29, 247–267. <https://www.home-start.nl/pages/Home-start/Home>.
- Barnet, B., Duggan, A.K., Devoe, M., & Burrell, L. (2002). The effect of volunteer home visitation for adolescent mothers on parenting and mental health outcomes: a randomized trial. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 156, 1216–1222. <https://doi.org/10.1001/archpedi.156.12.1216>.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: a process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <https://doi.org/10.2307/1129836>.
- Bohns, V.K., & Flynn, F.J. (2015). Empathy gaps between helpers and help-seekers: Implications for cooperation. <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/>. Geraadpleegd op: 6 februari 2017.
- Bolger, N., Zuckerman, A., & Kessler, R.C. (2000). Invisible support and adjustment to stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 953–961. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.79.6.95>.

- Bredewold, F., Tonkens, E., & Trappenburg, M. (2013). Wederkerigheid tussen weerbare en kwetsbare burgers. Wat zijn de mogelijkheden en voorwaarden? In T. Kampen, I. Verhoeven & L. Verplanken (red.), *De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid* (pag. 168–186). Amsterdam: Van Gennep.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4e druk.). Oxford: Oxford University Press.
- Budde, S., & Schene, P. (2004). Informal social support interventions and their role in violence prevention: an agenda for future evaluation. *Journal of Interpersonal Violence*, *19*(3), 341–355. <https://doi.org/10.1177/0886260503261157>.
- CBS (2008). *Jaarrapport 2008 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS (2019). Onderwijsniveau. CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/artikelen/nieuws/2013/40/onderwijsniveau-bevolking-gestegen/onderwijsniveau>. Geraadpleegd op: 17 nov 2016.
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American Psychologist*, *59*, 676–684. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.676>.
- Cohen, E., & Canan, L. (2006). Closer to home: parent mentors in child welfare. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*, *85*(5), 867–884.
- Cohen, S., & Wills, T.A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, *98*, 310–357.
- Corcoran, J., & Nichols-Casebolt, A. (2004). Risk and resilience ecological framework for assessment and goal formulation. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *21*, 211–236. <https://doi.org/10.1023/B:CASW.0000028453.79719.65>.
- Crnic, K., & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. In M. Bornstein (red.), *Handbook of parenting: practical issues in parenting* (band 5, pag. 243–267). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Davidson, L., Chinmans, M., Sells, D., & Rowe, M. (2006). Peer support among adults with serious mental illness: a report from the field. *Schizophrenia Bulletin*, *32*(3), 443–450. <https://doi.org/10.1093/schbul/sbj043>.
- Engbers, R., Sprinkhuizen, A., Uyterlinde, M., & Lub, V. (2008). *Tussen zelfsturing en paternalisme. Inhoud geven aan empowerment in achterstandswijken*. Utrecht: Movisie.
- Fales, J.L., Essner, B.S., Harris, M.A., & Palermo, T.M. (2014). When helping hurts: miscarried helping in families of youth with chronic pain. *Journal of Pediatric Psychology*, *39*(4), 427–437. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsu003>.
- Feeney, B.C., & Collins, N.L. (2015). A new look at social support: a theoretical perspective on thriving through relationships. *Personality and Social Psychology Review*, *19*(2), 113–147. <https://doi.org/10.1177/1088868314544222>.
- Geens, N., & Vandenbroeck, M. (2014). The (ab)sense of a concept of social support in parenting research: a social work perspective. *Child & Family Social Work*, *19*(4), 491–500. <https://doi.org/10.1111/cfs.12048>.
- Hochschild, A.R. (1979). Emotion work, feeling rules, and social structure. *The American Journal of Sociology*, *85*(3), 551–575. <https://doi.org/10.1086/227049>.
- Krause, N., & Shaw, B.A. (2000). Giving social support to others, socioeconomic status, and changes in self-esteem in late life. *The Journals of Gerontology: Series B*, *55*(6), 323–333. <https://doi.org/10.1093/geronb/55.6.S323>.
- Lam, E. (2016). *Risicokind of evenwichtskunstenaar? Kind zijn ondanks een moeilijke thuissituatie*. Schiedam: Uitgeverij Scriptum.
- Linders, L. (2010). *De betekenis van nabijheid: een onderzoek naar informele zorg in een volksbuurt*. Proefschrift. Den Haag: SDU-uitgevers.
- Östberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, *29*, 615–625. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2904_13.
- Rook, K.S., & Sorkin, D.H. (2003). Fostering social ties through a volunteer role: implications for older adults' psychological health. *International Journal of Aging and Human Development*, *57*, 313–337. <https://doi.org/10.2190/NBBN-EU3H-4Q1N-UXHR>.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, *55*(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>.
- Schmitz, M. (2001). Intelligent balanceren tussen distantie en betrokkenheid. *Huisarts en Wetenschap*, *44*, 118–122. <https://doi.org/10.1007/BF03082361>.
- Schreuders, B. (2015). *Protocolen voor begeleiding van mensen met psychische klachten. Handleiding voor POH-GGZ en overige zorgprofessionals*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

- Simons, R.L., & Johnson, C. (1996). The impact of marital and social network support on quality of parenting. In I.G.R. Pierce, B.R. Sarason & I.G. Sarason (red.), *Handbook of social support and the family* (pp. 269–287). New York: Plenum Press.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2013). *Interpretative phenomenological analysis. Theory, method and research*. London: SAGE.
- Thoits, P.A. (2011). Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(2), 145–161. <https://doi.org/10.1177/0022146510395592>.
- Tilburg, T.G. van (1985). *De betekenis van ondersteuning in primaire sociale relaties. Uitwerking ten behoeve van een onderzoek naar de ervaren ondersteuning, de gewenste verbondenheid, en eenzaamheid*. Proefschrift.. Amsterdam: VU Uitgeverij.

Linde Rimmelink werkte als Hogeschool Onderzoeker In Opleiding (HOIO) aan de Hogeschool van Amsterdam en volgde tevens de masterstudie Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Momenteel is zij werkzaam als jeugd- en gezinsprofessional bij het Centrum voor Jeugd en Gezin in Houten.

Dr. Patty Leijten is universitair docent bij de afdeling Preventieve Jeugdhulp en Opvoeding van de Universiteit van Amsterdam.

Dr. Lex Veldboer is lector Stedelijk Sociaal Werken aan de Hogeschool van Amsterdam.